

11 травня
2023

КОНЦЕПТУАЛЬНІ,
МЕТОДОЛОГІЧНІ
ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ
СОЦІАЛЬНОЇ ФІЛОСОФІЇ,
ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ
IV МІЖНАРОДНА НАУКОВО-
ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ МИХАЙЛА
ДРАГОМАНОВА | 01601 Україна, м. Київ, вул. Пирогова, 9

МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

**УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА
ННІ «Інститут філософії та освітньої політики»
Кафедра соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики**

IV МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

**«КОНЦЕПТУАЛЬНІ, МЕТОДОЛОГІЧНІ
ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ
СОЦІАЛЬНОЇ ФІЛОСОФІЇ, ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ
ТА ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ»**

11 травня 2023 року

Матеріали доповідей та виступів

Київ
2023

УДК 1: 37 (075.8)

ISBN – 9-789-40368-859-5

Концептуальні, методологічні та практичні проблеми соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики: матеріали доповідей та виступів учасників Міжнародної-науково практичної конференції, м. Київ, Український державний університет імені Михайла Драгоманова, 11 травня 2023 року. – К.: Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023. – 171 с.

Друкується за авторською редакцією

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір і точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей.

ISBN – 9-789-40368-859-5

© УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023

© Автори, 2023

10. Bobrytska V. Axiological Azimuths of the Global Educational Policy («Аксиологічні азимути глобальної освітньої політики»). *Proceedings of the National Aviation University*. 2016. Том. 68. № 3. С. 89-97.

11. Bobrytska, V., Luzik, E., Reva, T., Spitsin, Y., & Akmalidina, V. (2020). Involving stakeholders in shaping educational legislation and policy in Ukraine. *European Journal of Educational Research*. Vol. 9. Iss. 3. P. 1189–1200. (July 2020). <https://doi.org/10.12973/eu-jer.9.3.1189>

12. Bobrytska V.I. Modern state policy of Ukraine in the area of higher education: peculiarities of normative and legal regulation. Materials of X International Scientific-Practical Conference «*Modern European Science*». Publishing House «Education and Science» s.r.o. 30.06-07.07.2014. P. 60-63.

Ukrainian education is an important component of the preservation of statehood and development of Ukraine during the war and after joining the European Union. One of the main principles of the legal foundations of the formation of the educational policy of Ukraine in terms of ensuring the quality of higher education in wartime conditions is the legislative provision of the right to education, which is decisive for the individual and society as a whole. Thus, the conditions that cover the system of higher education today force to adjust and pose new challenges both at the legislative and executive levels.

Keywords: *educational policy; Ukrainian education; martial law; legal bases.*

Бобрицька В. І., професор кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, доктор педагогічних наук, професор (Київ, Україна);

Ткаченко Д. А., аспірантка 1-го року навчання кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, магістр освітньо-професійної програми «Освітня політика» (Київ, Україна)

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО РІВНЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ ІСПАНІЇ НА ОСНОВІ СВІТОВИХ РЕЙТИНГІВ

У статті здійснено порівняльний аналіз сучасного рівня конкурентоспроможності України та Іспанії на основі провідних світових рейтингів, зокрема Міжнародного валютного фонду, Рейтингу Глобальної Конкурентоспроможності, Індексу стійкої конкурентоспроможності, Індексу людського розвитку, Загального рейтингу індексу добробуту. На основі рейтингів в галузі освіти – Рейтинг Times Higher Education, QS World University Rankings – сформульовано умовиводи про доцільність імплементації досвіду Іспанії в системі вищої освіти України, зокрема з питань громадянської освіти, оскільки країни мають схожі виклики щодо формування громадянської позиції й національної ідентичності.

Постановка й обґрунтування актуальності проблеми. Рівень розвитку системи освіти країни є одним з ключових показників для визначення індексу глобальної конкурентоспроможності. Конкурентоспроможність вищої освіти в умовах глобалізації світової економіки є одним із важливих стратегічних факторів її розвитку. Світові заклади вищої освіти прагнуть потрапити у рейтинги та продемонструвати позитивну динаміку, бути лідером та прикладом для інших. Виходить, що вкладення у сферу вищої освіти в поточному періоді проявляє ефект у майбутньому.

Конкурентоспроможність вищої освіти є актуальною проблемою для багатьох країн світу. Вища освіта є важливим фактором економічного, соціального та культурного розвитку країни. У зв'язку з цим оцінка рівня конкурентоспроможності вищої освіти є важливим завданням для країн, які прагнуть досягти високого рівня розвитку. Оскільки вища освіта Іспанії є потужним чинником соціально-економічному розвитку та виступає тлом для здобуття високих стандартів життя людей, прагнення бути конкурентною країною у всіх сферах діяльності на просторі світових ринків, вважаємо за доцільне проаналізувати сучасний рівень конкурентоспроможності ВО Іспанії на основі світових рейтингів.

Аналіз наукових досліджень. Питанням вищої освіти Іспанії присвятили роботи українські вчені: І. Кобилянська (описує організацію системи освіти в Іспанії), Н. Постригач (тенденції та перспективи освіти Іспанії), А. Леснянська-Дошак (показує міжкультурні підходи до освіти європейських країн: Швейцарія, Франція, Іспанія), І. Лопушинський (державно управлінський процес), Н. Лосєва та В. Пузирьов (освітній простір Іспанії), О. Медведєва (досліджує особливості організації структури освіти в Іспанії) та ін. закордонні науковці які висвітлюють

тенденції розвитку ВО Іспанії: S. Martínez Pérez, B. Fernández Robles, J. Barroso Osuna. Співавтором статті здійснювалися порівняльно-педагогічні дослідження з питань розвитку освіти й освітньої політики об'єднаної Європи [8], а також таких європейських країн як Велика Британія [1; 2], Польща [3; 4], Швейцарія [6; 7], Швеція [5], що створило підґрунтя для здійснення цієї наукової розвідки.

Мета дослідження – здійснити порівняльний аналіз сучасного рівня конкурентоспроможності вищої освіти Іспанії на основі світових рейтингів та конкурентних переваг на ринку.

Виклад основного матеріалу. Іспанія має членство в Європейському Союзі 1986 року і була президентом Ради в 1989, 1995, 2002 і 2010 роках. Наступний президентський термін Іспанії відбудеться у 2023 році [13]

Іспанія бере активну участь у розвитку європейського проєкту, роблячи постійний внесок у його політику з різних питань, особливо щодо дипломатичних відносин з Латинською Америкою та південним узбережжям Середземного моря. Має членство: зони євро (Zona Euro) (1999); Шенгенської зони (1995); Ради Європи (The Council of Europe – CoE), Європейської економічного простору (European Economic Area – EEA), Міжнародного валютного фонду (International Monetary Fund – IMF), Північноатлантичного альянсу (North Atlantic Treaty Organization – OTAN), Організації економічного співробітництва та розвитку (Organisation for Economic Co-operation and Development – OECD), Організації Об'єднаних Націй (United Nations – UN), Організації з безпеки й співробітництва в Європі (Organization for Security and Co-operation in Europe - OSCE), серед інших [11]

Проведемо порівняння рейтингових позицій топових країн світу, Іспанії та України за допомогою провідних всесвітніх економічних глобальних індексів – інтегральних показників, які характеризують окремі складові розвитку національної системи освіти.

Міжнародний валютний фонд (МВФ). Попри свою репутацію, Іспанія не займає ТОП-20 з \$40 590 ВВП на душу населення. Згідно з визначенням ООН Іспанія є однією з найбільш розвинутих економік, посідає 4-те місце в ЄС (з індексом людського розвитку - 0,905) та 14-те місце у світі з ВВП 1200 мільйонів доларів. За рівнем доходу Іспанія продовжує займати 39 місце у світі, а середній річний дохід у 25 104 євро визначає її однією з країн з високим рівнем доходу. Порівнюючи з Україною, згідно з визначенням МВФ, Україна належить до країн, що розвиваються, через нижчі економічні показники. За рівнем доходу Україна посідає лише 103-тє місце у світі та із середнім річним доходом 3484 євро належить до країн з рівнем доходу нижче середнього [9]

Рейтинг Глобальної Конкурентоспроможності. Іспанія у 2021 році посіла 39-тє місце, для порівняння, у тому ж році Україна була на 54-му

(для України це результативно, у 2017 році ми були на 60-ій позиції). Іспанія опустилася на три позиції в останньому рейтингу світової конкурентоспроможності.

За дослідженням Міжнародного інституту розвитку управління пояснюється падіння недостатніми ресурсами для боротьби з пандемією коронавірусу, недосконалою політикою підтримки секторів, які найбільше постраждали від кризи, і структурними проблемами, такі як стимулювання оцифрування та досліджень або підвищення якості працевлаштування та безробіття серед молоді. Іспанія не займала такої низької позиції в рейтингу з 2014 року [17]

Індекс стійкої конкурентоспроможності. У ТОП-50 зайняли свої місця Україна, 43 місце з 47,3 балами та Іспанія, 44 місце - 47,2 саме за показниками інтелектуального капіталу. Тож, зі загальної перспективи GSCI (звіт 2022 р.) визначила Іспанію на 28 позиції з 51,7 балами та Україну - 49 позиції з 46,9 балами [16].

Індекс людського розвитку (ІЛР) у доповіді 2020 р. було введено як міру досягнення в основних ключових аспектах людського розвитку в різних країнах та надано інтегральну оцінку розвитку людини, яка поєднує три показники: валовий внутрішній продукт (ВВП) на душу населення, рівень грамотності й тривалість життя. Для розрахунку рівня грамотності (освіти) стали використовувати показник середньої кількості років навчання. Автори ІЛД поділяють країни на 4 категорії: дуже високий, високий, середній та низький розвиток людини, у яких ми спостерігаємо у найвищих позиціях першою Швейцарію, далі – Норвегія, Ісландія, Гонконг поряд з Китаєм та Австралія у лідерах. Іспанія займає 27 позицію у групі з дуже високим розвитком людини, своєю чергою, Україна – 77 у групі з високим розвитком людини [12].

Загальний рейтинг індексу добробуту за 2023 р. має результати, що групуються у 12 категорій, з яких варто розглянути детально динаміку за останні 10 років у сфері освіти, яка своєю чергою поділяється на 5 груп. Загальний результат за всі 5 груп покращився з 77,5 на 81,0 (піднявся на 3,5), займаючи 30 позицію (піднявся на 1 позицію). Так у дошкільній освіті спостерігаємо найкращий результат у 100 балів (було 97,4), тобто 1 місце у світовому рейтингу (підняття на 23 позиції); слідує початкова освіта з падінням на 14 позицій до 31 місця рейтингу з 94,4 до 93,9 (-0,5); середня та старша школа, має позитивну тенденцію та займає 33 місце на світовому рейтингу (підняття на 4 позиції); *вища освіта* – також спостерігається позитивна тенденція та займає 20 місце на світовому рейтингу (підняття на 4 позиції); негативну тенденцію спостерігаємо в освіті для дорослих, яка опустилася на 2 позиції та зайняла 48 місце (але за десять років з 76,5 до 80,6 піднялась). Внаслідок, Іспанія займає 24 місце в загальному рейтингу індексу добробуту. З 2011 року Іспанія залишається на тому ж місці з невеликим відхиленням на

одну позицію нижче з 2016 до 2019. Зараз Іспанія має найсильніші показники за умовами життя та соціальним капіталом, але найслабша за економічною якістю. Найбільше покращення порівняно з десятирічною давниною відбулося у сфері безпеки. Так, Україна займає 74 позицію, за останнє десятиріччя найнижчий показник був у 2017 р. на 103 місці, тобто Україна покращила свій результат на 29 позицій [15]

Рейтинг Times Higher Education (2023) включає 1799 університетів зі 104 країн світу. Серед них 59 (з 83) іспанських університетів і 28 (з 601) українських ЗВО. Рейтинг базується на 13 показниках, які вимірюють ефективність університету в п'яти категоріях діяльності: викладання, наукові дослідження, цитування в наукових публікаціях, доходи від співпраці з промисловістю та приватним сектором, інтернаціоналізація. Університети-лідери в Іспанії визначено Університет Барселони, який займає 182 місце, за ним Автономний університет Барселони – 183 місце та Університет Помпеу Фарба. В Україні найкращі університети: Сумський державний університет (401-500 місце), Національний університет «Львівська Політехніка» (601-800 місце), Харківський університет радіотехніки (1001-1200 місце) та інші послідовно [18]

QS World University Rankings (2023) визнаний найпопулярнішим у світі джерелом порівняльних даних про успішність університетів у галузі освіти і науки, включає 1422 ЗВО різних країн світу. Рейтинг вимірюється за репутацією в академічному середовищі (40%), цитованості наукових публікацій представників університету (20%), співвідношенням кількості викладачів і студентів (20%), вставленням роботодавців до випускників (10%), відносною чисельністю іноземних викладачів та студентів (по 5%). Серед найкращих університетів світу знаходяться 29 іспанських університетів та 8 українських. Найкращими університетами Іспанії визначено: Університет Барселони (42 місце), Мадридський університет Комплутенсе (51 місце), Гранадський університетта (62 місце) та інші послідовно. Найкращими університетами України, які займають ранг 601+ визначено: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Львівський національний університет імені Івана Франка та інші послідовно [14].

Протягом останніх років Україна впевнено наближається до європейських стандартів з метою реалізації стратегічної політики інтеграції нашої держави в Європу, забезпечення повноцінної інтеграції в європейське політичне, економічне та правове середовище, отримання членства в ЄС, реформування основних напрямків у сферах культури, освіти, науки і технологій.

Результати цього дослідження дають підставу для висновку про те, що показники динаміці розвитку у сфері освіти, зокрема вищої освіти та інші важливі соціально-економічні сфери відображає економічний

розвиток Іспанії як демократичної європейської країни. З усіх критеріїв в Іспанії найбільш помітний позитивний результат та подальший розвиток саме у соціальних сферах, у розвитку бізнесу, а в освітньому середовищі найкраще себе проявила дошкільна освіта, залишаючи достойні позиції іншим освітнім рівням. ЗВО дуже цінуються, наука має підтримку на державному рівні, але політична ситуація в країні та мовний розкол може сповільнювати прогресивне покращення у сфері освіти. Ця держава позиціює себе та іншими державами сприймається надійною та привабливою, що не менш важливо, здатною бути конкурентоспроможною. Суттєвих проблем країна зазнає через високий рівень безробіття, а цей показник тісно пов'язаний з нашим дослідженням, оскільки все напряду залежить від стану в освітньому середовищі.

На основі рейтингів ЗВО, можемо спостерігати велику кількість вітчизняних університетів, та дуже маленьке співвідношення ти ЗВО, що є у світових рейтингах, а з іншого боку, прогресивна країна має всього 83 ЗВО, тож варто задуматися краще над якістю, а ніж над кількістю. Виходячи з цього по іншому подивитися на таку кількість ЗВО в Україні, можливо саме це є силою стримання у розвитку конкурентоспроможності вітчизняних ЗВО. Окрім того, вважаємо за доцільне вивчити потенційні можливості імплементації досвіду Іспанії в системі вищої освіти України, зокрема з питань громадянської освіти, оскільки країни мають схожі виклики щодо формування громадянської позиції й національної ідентичності.

Перспективи подальших досліджень полягають в обґрунтуванні підходів щодо упровадження досвіду Іспанії з питань громадянської освіти в системі вищої освіти України.

ДЖЕРЕЛА

1. Бобрицька В.І. Кейс-метод: актуалізація досвіду Великобританії в умовах сучасної університетської освіти в Україні. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2012. Випуск 1-2. С. 118-122.
2. Бобрицька В.І. Педагогічні умови застосування технології «case-study» у вищих навчальних закладах Великої Британії. *Вісник ЧНУ*. Серія «Педагогічні науки». 2012. № 15 (228). С. 11-16.
3. Бобрицька В.І. Сприяння здоров'ю дітей та молоді : порівняльний аналіз освітньої політики в Україні та Польщі. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. Серія «Українська полоністика». 2012. С. 45-49.
4. Бобрицька В. І. Загальнометодологічні проблеми педагогіки: полікультурний аспект. *Культурно-історична спадщина Польщі та України як чинник розвитку полікультурної освіти : зб. наук. праць / за ред. Василя Кременя, Тадеуша Левовицького, Світлани Сисоевої*. Хмельницький : ПП Заколотний М. І., 2011. С. 68-72.

5. Бобрицька В.І. Вища освіта в умовах конкуренції на ринку освітніх послуг: порівняльний аналіз досвіду України та Швеції. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. Серія 17. Теорія і практика навчання і виховання. 2014. № 24. С. 15-22.
6. Бобрицька В.І. Освітня політика Швейцарії у сфері інформатизації освіти: уроки для України. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. Серія 17. Теорія та практика навчання і виховання. 2014. № 25. С.10-17
7. Бобрицька В.І. Технологія формування інноваційного освітнього середовища у вищих навчальних закладах Швейцарії: уроки для України. *Міжнародний науковий вісник*. Ужгород. 2014. Вип. 2 (9). С. 7-17.
8. Бобрицька В.І. Аксіологічний дискурс ідеї педагогічної освіти в контексті запитів об'єднаної Європи. *Освітня політика : філософія, методологія, практика* /За ред. Є.М. Суліми, В.П. Андрущенко: Мін-во освіти і науки України, НПУ імені М.П. Драгоманова. Тематичний випуск: збірник наукових статей. К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. С. 156- 160.
9. Міністерство Фінансів України. Міністерство Фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/mvf> (дата звернення: 08.05.2023).
10. Caballero J. Country Competitiveness | Residence Index. Henley & Partners. URL: <https://www.henleyglobal.com/publications/residence-program-index-2023/industry-insights/country-competitiveness-talent-acquisition-and-residence-programs> (date of access: 08.05.2023).
11. España y la Unión Europea - Tu espacio europeo - Punto de Acceso General. Administracion.gob.es - Punto de Acceso General. URL: https://administracion.gob.es/pag_Home/Tu-espacio-europeo/UnionEuropea.html (fecha de acceso: 08.05.2023).
12. Human Development Index | Human Development Reports. Home | Human Development Reports. URL: <https://hdr.undp.org/data-center/human-development-index#/indicies/HDI> (date of access: 08.05.2023).
13. Presidency of the council of : The EU. Full list of the presidencies of the Council of the EU <https://www.consilium.europa.eu/media/56827/past-presidencies.pdf> (date of access: 08.05.2023).
14. QS World University Rankings 2023: Sustainability Results Excel Table. QS. URL: <https://www.qs.com/portfolio-items/qs-world-university-rankings-2023-sustainability-excel-table/?portfolioCats=1927,2037> (date of access: 09.05.2023).
15. Spain (Ranked 24th) :: Legatum Prosperity Index 2023. Legatum Prosperity Index 2023. URL: <https://prosperity.com/globe/spain> (date of access: 08.05.2023).

16. The Global Index. SolAbility Sustainable Intelligence. URL: <https://solability.com/the-global-sustainable-competitiveness-index/the-index> (date of access: 08.05.2023).
17. World Competitiveness – IMD business school for management and leadership courses. IMD business school for management and leadership courses. URL: <https://www.imd.org/centers/wcc/world-competitiveness-center/rankings/world-competitiveness-ranking/2023/> (date of access: 09.05.2023).
18. World University Rankings. Times Higher Education (THE). URL: <https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/2023/world-ranking> (date of access: 09.05.2023)

The study provides a comparative analysis of the current level of competitiveness of Ukraine and Spain based on the world's leading rankings, in particular, the International Monetary Fund, the Global Competitiveness Ranking, the Sustainable Competitiveness Index, the Human Development Index, and the General Welfare Index Ranking. On the basis of education rankings (Times Higher Education, QS World University Rankings), the author formulates conclusions about the feasibility of implementing the Spanish experience in the Ukrainian higher education system, in particular in civic education, since the countries have similar challenges in the formation of civic position and national identity.

УДК 1: 37.013.73

Отрешко В.С.
*доктор філософських наук
 професор кафедри соціальної філософії, філософії освіти
 та освітньої політики
 Український державний університет імені Михайла Драгоманова
 м. Київ, Україна*

ІНФОРМАЦІЙНА РЕВОЛЮЦІЯ ТА АКАДЕМІЧНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ: НОВІ ВИКЛИКИ ДЛЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Актуальність теми академічної соціальної відповідальності в українських університетах у контексті війни є бездискусійною. Війна між Україною та Росією не лише внесла руйнівний вплив на соціально-економічний стан країни, але і суттєво скомплікувала функціонування